

УДК 378.11
Панасюк Н.Л.
Луцький національний технічний університет

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Панасюк Н.Л. Роль національної політики підвищенні якості в системі вищої освіти України. Національна стратегія визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову і соціальну політику і складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, управління і фінансування, структури і змісту системи освіти.

Ключові слова: національна політика, підвищення якості, система, вища освіта.

Панасюк Н.Л. Роль національної політики підвищенні якості в системі вищої освіти України. Национальная стратегия определяет основные направления, приоритеты, задачи и механизмы реализации государственной политики в области образования, кадровую и социальную политику и составляет основу для внесения изменений и дополнений в действующее законодательство Украины, управления и финансирования, структуры и содержания системы образования.

Ключевые слова: национальная политика, повышение качества, система, высшее образование.

Panasiuk N. Role of national policy improving quality in higher education Ukraine The National Strategy defines the main directions, priorities, objectives and mechanisms for implementing state policy in education, human resources and social policy and is the basis for changes and additions to the current legislation of Ukraine, management and funding structure and content of education.

Keywords: national policy, to improve quality, the system of higher education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розробка національної стратегії зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Освіта є пріоритетним напрямом державної політики України. Наша держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [9].

Національна стратегія визначає основні напрями і шляхи реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, здійснення реформування освіти упродовж найближчих 10 років в нових соціально-економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. За десять років реалізації Національної доктрини розвитку освіти розроблено нові, значущі для регулювання освітніх процесів, державні закони, внесені зміни до чинного законодавства стосовно різних ланок національної системи освіти. Закони України, якими регулюється діяльність в освіті: "Про освіту", "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про оздоровлення та відпочинок дітей", "Про професійно-технічну освіту", "Про реабілітацію інвалідів в Україні, Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту", "Про вищу освіту", "Про охорону дитинства", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про фізичну культуру і спорт", "Про соціальні послуги", "Про інноваційну діяльність" та інші.

Виправдали себе зміни, що були внесені до Умов прийому до вищих технічних навчальних закладів 2011 року щодо збільшення строків прийому заяв та документів на вступ, надання додаткових прав абітурієнтам, у тому числі – з інших держав, коригування рейтингових списків абітурієнтів та інші.

Відбулася первинна апробація експерименту "Електронний вступ 2011". Понад 10 відсотків абітурієнтів скористалися сервісом електронного вступу, що, безумовно, призвело до економії коштів родин абітурієнтів. За період вступної кампанії було зафіксовано понад 54 млн. відвідувачів з 99 країн світу. Вступну кампанію 2011 року супроводжували шість інформаційно-програмних комплексів, що були інтегровані в єдину базу.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України "Про державне замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (післядипломна освіта) для державних потреб у 2011 році" обсяг

державного замовлення для вищих навчальних закладів України становив: за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста – 75,8 тис. місць, що на 9,4 відс. менше ніж у 2010 році (83,6 тис. місць); за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра – 106,4 тис. місць, що на 19,4% Менше, ніж у 2010 р. (132,0 тис. місць); державне замовлення на спеціаліста і магістра було визначено з урахуванням обсягу випуску бакалаврів і становило відповідно – 75,2 і 42,7 тис. місць.

За оперативними даними, до приймальних комісій вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, тобто для навчання за програмою бакалавра, було подано понад 869 тис. заяв (у 2010 р. – 1 млн.150 тис.). Всього вступників у 2011 році було понад 290 тис. (у 2010 р. – 310 тис.).

Формулювання цілей статті. Полягає у підвищенні рівня і доступності освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного розвитку економіки, сучасного розвитку суспільства і кожного громадянина.

Виклад основного матеріалу дослідження. До основних стратегічних напрямків розвитку освіти належать: оновлення законодавчої бази системи освіти, оптимізація структури системи освіти, модернізація змісту освіти, забезпечення умов для розвитку та соціалізації дітей та молоді, забезпечення безперервності та доступності освіти, інформатизація освіти, забезпечення наукової та інноваційної діяльності в освіті, національний моніторинг системи освіти, кадрове забезпечення освіти, міжнародне партнерство, фінансування та матеріально-технічне забезпечення освіти [7].

Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Особливе занепокоєння викликає стан моральності зростаючої особистості, а також те, що підростаюче покоління дорослішає у ціннісно не визначеному суспільстві. Стара суспільна система з її цінностями зруйнована, нова перебуває в процесі становлення. Дотепер не сформульовано національну ідею, принципи та зміст моралі, які б сприяли консолідації українського народу у процесі розбудови громадянського суспільства і правової держави.

З метою дотримання засад демократичності, прозорості та гласності у формуванні контингенту студентів, у тому числі шляхом об'єктивного тестування, починаючи з 2012 року, для випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які вирішили стати студентами вищих технічних навчальних закладів, Українським центром оцінювання якості освіти проводиться загальнонаціональне зовнішнє незалежне оцінювання.

Актуальною є співпраця ОППО з Національною академією педагогічних наук України, Університетом менеджменту освіти, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти, регіональними університетами, громадськими організаціями, оскільки лише загальні зусилля сприятимуть забезпеченню ефективності професійного розвитку педагогів відповідно до потреб часу. Необхідно нормативно урегулювати дистанційну освіту: визначити норми начального часу та оплати праці вчителів щодо створення відповідних навчально-методичних комплексів для дистанційної освіти з урахуванням підготовки матеріалів та проведення вступного та вихідного діагностування, роботи з платформами, проведення занять у режимі он-лайн, перевірки завдань, індивідуальних консультацій тощо. Сучасна освіта дорослих в Україні представлена переважно системою післядипломної освіти та системою професійного навчання на виробництві.

До основних категорій дорослих людей, що потребують навчання у дорослому віці, є безробітні, дорослі з особливими потребами, люди третього віку, працівники, які прагнуть до фахового та особистісного зростання. До основних проблем у галузі безперервності освіти слід віднести відсутність відповідної нормативно-правової бази та недостатнє визначення взаємодії між державними установами, недержавними організаціями і соціальними партнерами у сфері освіти дорослих [10].

Відповідно до завдань, визначених Законами України, Указами Президента України, упродовж останніх п'яти років у межах чинної Національної програми інформатизації виконуються завдання державних програм інформатизації та комп'ютеризації загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів. Зросла кількість загальноосвітніх навчальних закладів, оснащених сучасними навчальними комп'ютерними комплексами до 94,6 % в цілому по Україні.

У більш ніж 100 вищих навчальних закладах дистанційна форма навчання використовується як навчальна технологія. Програма "Сто відсотків" забезпечує підключення ста відсотків шкіл до глобальних інформаційних ресурсів; сприятиме створенню умов для отримання повноцінної освіти, соціальної адаптації та реабілітації дітей з обмеженими можливостями [8].

У рамках проекту "Відкритий світ" передбачено створення національної інформаційно-комунікаційної мережі на основі бездротових технологій четвертого покоління, яка має бути використана, насамперед, для потреб шкільної освіти: 1,5 мільйони школярів стануть користувачами портативних комп'ютерів (нетбуків чи їх аналогів), а також отримають доступ до нових українських навчальних програмних продуктів і доступ до мережі Інтернет. Проект має на меті посилити загальну конкурентоспроможність українського суспільства та забезпечити умови для майбутнього технологічно-інноваційного прориву нашої держави [6].

Успішно реалізуються освітні програми корпорації Intel. Програма Intel "Навчання для майбутнього" передбачає навчання педагогів основам ІКТ. За 6 років підготовлено понад 180 000 вчителів. Проект "1 учень - 1 комп'ютер" передбачає забезпечення загального доступу учнів до електронних освітніх ресурсів шляхом використання персональних нетбуків [2; 4].

Сьогодні існує нагальна необхідність дослідити питання централізації/децентралізації управління всіма підсистемами освіти, що має здійснюватися в умовах дефіциту бюджетних коштів на її утримання і передбачати подальше зменшення кількості центральних органів виконавчої влади, структурних підрозділів окремих підсистем освіти, з одного боку, і надання автономії окремим її підсистемам, структурним підрозділам - з іншого.

На сьогодні зростає роль громадсько-державного управління освітою, що зумовлює визначення її цілей та окремих функцій.

Досить високими темпами розвивається інформаційно-аналітична система управління освітою (автоматизація, розробка програмно-технологічних комплексів, інформаційних баз, технічний та програмний супровід Інтернет-серверів для учасників навчально-виховного процесу тощо) [1; 5].

Здійснюється системне реформування структури вищої освіти через впровадження її трьох рівнів: освітньо-кваліфікаційних – бакалавр, магістр, освітньо-наукового – доктор філософії відповідних наук.

Протягом 2010–2014 років Урядом прийнято ряд постанов, якими визначено перелік напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, молодшого спеціаліста і магістра відповідно. Реорганізується мережа вищих навчальних закладів з метою створення конкурентоспроможних сучасних вищих технічних навчальних закладів через утворення навчально-наукових університетів, потужних регіональних університетських комплексів, які об'єднують вищих технічних навчальних закладів різних типів, створення спільних з НАН України навчально-наукових підрозділів. Мережа вищих навчальних закладів приводиться у відповідність до потреб суспільства, запитів ринку праці і громадянина [3].

Наукові установи НАН і НАПН України активно створюють з вищими навчальними закладами спільні підрозділи, що дає змогу враховувати новітні здобутки науки у навчальному процесі, залучати провідних вчених до педагогічної роботи, а талановитих студентів – до участі у наукових пошуках і дослідженнях. На вирішення зазначених проблем націлені договори про співпрацю між МОН України, ІТЗО, НАН та НАПН України, їх установами.

МОН України спільно з представниками названих вище установ і організацій розроблено та внесено на розгляд Кабінету Міністрів України проект акта Кабінету Міністрів України щодо навчання студентів та стажування аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном.

Успішно реалізувалися державні програми, що були спрямовані на пошук талановитої молоді, залучення її до активної наукової роботи та підтримку у подальшій діяльності.

Вирішенню цих завдань сприяють всеукраїнські і міжнародні студентські олімпіади і конкурси наукових робіт. Студентські команди України постійно виборюють призові місця на міжнародних олімпіадах з фундаментальних і прикладних наук. Важливим на сучасному етапі розвитку є впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в освіті і науці. За ініціативи Міністерства здійснено унікальний проект з підключення вищих навчальних закладів і

наукових установ до світових електронних ресурсів та баз даних з використанням національної науково-освітньої мережі УРАН.

Зроблено конкретні кроки щодо інтеграції вищих технічних навчальних закладів в міжнародний освітній простір:

- у 2005 році Україна приєдналась до країн Європи, які підписали Болонську декларацію, спрямовану на створення єдиного європейського простору вищої освіти, розширення академічної мобільності студентів, викладачів, науковців;

- розробляється Національна система професійних кваліфікацій, яка в основному відповідає європейській;

- педагогічну практику впроваджено кредитно-трансферну систему організації навчального процесу;

- відбувся Форум міністрів освіти європейських країн "Школа XXI століття: Київські ініціативи", результатом якого є спільне комюніке європейських держав; проголошено сім напрямів євроінтеграції середньої освіти і проекти практичних дій по кожному з них (дошкільна освіта; "Спільна історія без розділових ліній"; толерантність; "Через мову до взаєморозуміння"; "ІКТ – освіта без кордонів"; "Від шкіл-партнерів до партнерів-країн"; "Новий освіті Європи – новий європейський учитель").

Очікувані результати реалізації Національної стратегії розвитку освіти передбачають створення збалансованої законодавчої системи освіти, що регулює та забезпечує ефективність реалізації стратегічних напрямків розвитку освіти в Україні, результативного функціонування всіх її підсистем; створення позитивних зразків та поширення досвіду успішного реформування освіти, забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних та матеріально-технічних умов; створення в Україні підсистеми елітної освіти для підготовки кадрів для високотехнологічних галузей, сучасних напрямків науки і мистецтва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підготовка та виховання педагогічних кадрів на засадах безальтернативності інноваційних підходів до організації навчання та удосконалення підсистем освіти, дитиноцентризму, власного безперервного професійного та творчого зростання; визначеність й унормування змісту всіх підсистем освіти, що забезпечує усталену систему знань та компетентностей, потужну професійно кваліфіковану кадрову базу для економічного зростання держави, конкурентоспроможність вітчизняних працівників на зовнішньому ринку праці.

1. Биков В.Ю. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології. Колективна монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та інші. – К.: Атіка, 2005.

2. Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. Наук. Праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атіка, 2005.

3. Забродська Л.М. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект / Л.М. Забродська. – Х.: Видав. група «Основа», 2003. – 240 с.

4. Калініна Л.М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: Моногр. / Л.М. Калініна – К.: Айлант, 2005.

5. Кравчина О.Є. Інформатизація організаційно-управлінської діяльності в загальноосвітній школі – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>

6. Луначек В.Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2002. – 9 с.

7. Панкратова Н.Д. Общие тенденции и системные проблемы развития информационных технологий // Проблемы управления и информатика. – 1999. – №1. – с.58–68.

8. Пилипчик А.Ю. Система освіти України як об'єкт інформатизації: види діяльності в системі освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>.

9. Управление качеством образования: Практико-ориентированная монография и методическое пособие / Под ред. М.М. Поташника. — М.: Педагогическое общество России, 2000. – 448 с.

10. Управление персоналом: Энциклопедический словарь / Под ред. А.Я. Кибанова. – М.: ИНФРА-М, 1998. УТП, 453 с. 14. Философский энциклопедический словарь. - М.: Наука, 1989. – 504с.